

Nysgerrige spørgsmål sætter gang i elevernes dialog

Vil du lære dine elever at lytte, argumentere og sætte ord på deres tanker, er det nødvendigt at vinke farvel til den traditionelle lærerrolle og træde ind i det dialogiske rum som nysgerrig, neutral og spørgende facilitator, fortæller lektor i filosofi, **Caroline Schaffalitzky**.

Af **Eva Frydensberg Holm**

Forsøger du at skabe dialog i din klasse, men ender det ofte med en fragmenteret samtale – uden retning? Og griber du så i stedet til den velkendte 'jeg stiller spørgsmål, og eleverne svarer'-model.

I så fald er du langt fra den eneste. For selv om dialogisk undervisning er et ideal i dansk pædagogik og uddannelseskultur, er det langt fra den undervisningsform, der gennemsyrrer de danske klasseværelser. Tværtimod ser det ud til at være den mere traditionelle form, hvor læreren stiller spørgsmål, eleven svarer, og læreren giver feedback, som dominerer.

Det fortæller Caroline Schaffalitzky, der er lektor i filosofi på Syddansk Universitet og har forsket i den dialogiske samtale.

"Forskning både internationalt og i Danmark viser, at eleverne lige fra første klasse trænes i den såkaldte IRE (initiering, respons og evaluering)-model. På overfladen kan den ligne en dialog, men i virkeligheden er det tjek-spørgsmål og lærersvar. Det er en orkestreret samtale, hvor læreren laver huller til elevernes input, og langt fra en samtale, der bygger på det, der kendetegner dialogen – såsom fælles fokus, samarbejde og fremdrift," siger Caroline Schaffalitzky og tilføjer:

"Jeg tror, at rigtig mange lærere gerne vil dialogen og kan se kvaliteten i den, men de mangler værktøjer, og så har mange dårlige oplevelser med at stå i en klasse, hvor den dialog, de forsøger at sætte i gang, ikke flytter sig og får kvalitet."

Vil man som lærer gerne skabe et reelt dialogisk samtalerum og bryde med både

elevernes forventninger og eget mindset, opfordrer hun til at kaste en svensknøgle i det vante maskineri og gøre noget helt andet. Men allerførst skal man gøre sig klart, hvad dialogen kan, og hvilke læringsmål man kan ramme.

"At arbejde med et dialogisk klasserum betyder ikke, at man skal lægge al sin undervisning om til dialog. Den traditionelle struktur er udmærket, når det handler om fakta-viden. Hvis eleverne skal lære, hvornår vand koger, eller hvor langt der er til Norge. Men jeg vil mene, at der er færdigheder, man ikke kan lære uden dialog. Hvis vi vil lære eleverne at tænke kritisk og lytte, hvis vi vil lære dem at identificere og artikulere, hvad de tænker – og komme med gode begrundelser for, hvorfor de tænker, som de gør – så er man nødt til at skabe dialog," siger Caroline Schaffalitzky.

Spørg ind til mellemregningerne

I Danmark er udviklingen af den dialogiske undervisning særligt inspireret af den norske læringsforsker Olga Dysthe. Hun peger blandt andet på, at den gode dialogiske samtale tager sit udgangspunkt i et autentisk spørgsmål. Dvs. et spørgsmål, der er formuleret, så der kan argumenteres for begge sider. Og særligt filosofiske spørgsmål er, ifølge hende, et godt sted at starte, fordi de altid har denne karakter.

Andre forskere har peget på, at det er en god idé at holde sig fra hv-spørgsmål i det indledende spørgsmål, fortæller Caroline Schaffalitzky:

"Forestil dig, at du sidder med elev-mindsettet og er vant til at blive vurderet på, om du svarer rigtigt. Så er det at sætte barren for højt, hvis man begynder med et helt

åbent hv-spørgsmål, som for eksempel: *Hvilke grunde er der for og imod demokrati?* Det bliver for svært at byde ind.

I stedet for kan man begynde med et spørgsmål som: *Skal vi have demokrati i Danmark?* Så har man et lukket ja-nej-spørgsmål, men det lægger op til dialog, fordi man altid kan følge op med et *hvorfor*.

Det handler altså om at gøre det nemt for eleverne at byde ind i første omgang, og så med sit opfølgningsspørgsmål signalere, at man gerne vil høre, hvad de tænker. Man skal på sin vis være ligeglad, om svaret er ja, nej eller måske, men være interesseret i, hvorfor de svarer, som de gør, for så kommer man i gang med en argumentation. Så kommer man i gang med at bede eleverne om at begrunde deres argumenter – og artikulere dem."

Caroline Schaffalitzky forklarer, at et af de vigtige principper i den dialogiske samtale er, at ingen svar er uvelkomne, så længe man er villig til at begrunde dem. Og her skal man som lærer være meget klar i den kontrakt, man laver med sine elever.

"Hvis man har sagt, at alle idéer er velkomne, skal man stå på mål for det. Vi er oppe imod en meget stærk struktur, der trækker i en anden retning, og det kan tage tid at overbevise eleverne om, at man faktisk er interesseret i, *hvad* de tænker, og *hvorfor* de tænker det, frem for, om de svarer rigtigt. Derfor er tillid vigtigt."

Det næste skridt til en vellykket dialogisk samtale er, ifølge Caroline Schaffalitzky, at have fokus på den respons, man giver eleverne. Og her er den store udfordring for mange lærere at give slip på den velkendte korrekthedsfeedback.

"Inden for anerkendende pædagogik taler man om at opmuntre eleverne ved for eksempel at sige: 'Godt svar'. Men prisen for korrekthedsfeedback er høj. Giver man det til én, men ikke til andre, så risikerer man, at de konkluderer, at de ikke har svaret det, læreren ville høre. Korrekthedsfeedback bryder kontrakten for den dialogiske samtale, fordi man signalerer, at man som lærer har de rigtige svar."

Frem for at vurdere elevernes svar skal man, ifølge Caroline Schaffalitzky, træde ind i en faciliterende rolle, holde sig neutral og

Om den dialogiske undervisning

I Danmark har særligt den norske læringsforsker Olga Dysthe været en inspirator i udviklingen af den dialogiske undervisning og har introduceret begreber fra den internationale forskning.

Den variant af dialogisk undervisning, som Caroline Schaffalitzky arbejder med, er desuden stærkt inspireret af den britiske filosof Peter Worleys teknikker fra filosofiske samtaler med børn.

Den dialogiske undervisning i Caroline Schaffalitzkys projekt 'Filosofi i skolen' er kendetegnet ved:

- **Flerstemmighed:** Mange kommer til orde, og forskellige opfattelser høres og konfronteres
- **Autentiske spørgsmål:** Læreren stiller ægte spørgsmål (ikke tjek-spørgsmål) og forventer ikke et bestemt svar
- **Opfølgende spørgsmål:** Læreren giver ikke ordet videre til næste elev, før et svar er blevet begrundet og uddybet
- **Optag:** Læreren inkorporerer elevernes bidrag i samtalen og bygger videre på dem
- **Ingen korrekthedsfeedback:** Læreren er neutral facilitator og vurderer ikke elevens svar med korrekthedsfeedback.

spørge nysgerrigt ind til elevernes argumentation.

"Selv det, der lyder irrelevant, kan være relevant, hvis man spørger ind til mellemregningerne. Lærere, der bruger denne teknik, bliver ofte overraskede over, hvad deres elever kan."

Lad eleverne stille spørgsmål

Den sværeste i klasserumssamtalen er, ifølge Caroline Schaffalitzky, at få dialogen til at fungere eleverne imellem. Konsekvensen af IRE-modellen er nemlig en kultur, hvor læreren og interaktionen med den enkelte elev er i centrum, og hvor peer-interaktionen og det at tage hinandens ideer alvorligt udebliver.

"Eleverne er ganske enkelt ikke vant til at lytte til hinanden," siger Caroline Schaffalitzky og opfordrer til helt lavpraktisk at starte med at se på opstillingen i rummet.

"Mange steder er stolene stillet op, så alle elever kigger op på læreren. Hvis man ikke ser hinanden, er man ikke i et ligeværdigt rum, der fremmer samtalen. Et andet greb er at bede eleverne vende det spørgsmål, man stiller, med sidemanden. Det har flere funktioner: Det er ikke så dyrt at byde ind, når man har vendt det med en anden, og det signalerer, at man tillægger det værdi, at eleverne taler sammen," siger Caroline Schaffalitzky og peger på endnu et greb. Nemlig at man som lærer stiller det første spørgsmål. Og derefter lader eleverne om at bestemme retningen.

"Det bedste, der kan ske, er, at eleverne selv stiller spørgsmål – og især hvis de stiller dem til hinanden. Pointen er jo, at de skal øve sig i at argumentere, tænke og lytte til hinanden. Og som lærer skal man ikke være så bange for, at samtalen kører ud ad et spor. Man kan altid forankre samtalen ved at tage den tilbage til det indledende spørgsmål: *Okay, så: Skal vi have demokrati i Danmark?*" siger Caroline Schaffalitzky.

Man falder i

Vil man gerne være en god facilitator af den dialogiske samtale, anbefaler Caroline Schaffalitzky, at man finder en makker blandt sine kolleger, observerer hinandens undervisning – og giver feedback.

"Det er en svær øvelse at gå fra den traditionelle lærerrolle til at være facilitator. Og

"Det bedste, der kan ske, er, at eleverne selv stiller spørgsmål – og især hvis de stiller dem til hinanden. Pointen er jo, at de skal øve sig i at argumentere, tænke og lytte til hinanden."

Caroline Schaffalitzky

selv de lærere, der har været på kursus og i superviseret træningsforløb hos os, fortæller, at de falder i. Pludselig giver man korrekthedsfeedback, glemmer at give eleverne tid til at tale sammen eller forsøger at skubbe dialogen i retning af et bestemt svar. Man opdager det ikke altid selv, og derfor kan kollega-supervision være en god idé," siger Caroline Schaffalitzky og fremhæver, at man kun skal kaste sig ud i det dialogiske rum, hvis man er klar til at udfordre sit vante mindset. ●

Caroline Schaffalitzky er lektor i filosofi på SDU og leder af forsknings- og udviklingsprojektet Filosofi i skolen. Hun har blandt andet forsket i dialogiske samtaler.

Læs mere på gymnasieforskning.dk

- Dialog giver nuanceret syn på verden: Interview med Geir Skeie.
- Autentiske spørgsmål kan skabe ægte engageret dialog på naturhistoriske museer: Nana Quistgaard.

Eksempel på en dialogisk samtale

Sammen med Caroline Schaffalitzky har Gymnasieforskning konstrueret et eksempel på en dialogisk samtale og analyseret hvert spørgsmål og svar.

Den dialogiske samtale tager sit udgangspunkt i et 'autentisk spørgsmål'. Dvs. et spørgsmål, der er formuleret, så der kan argumenteres for begge sider. I det indledende spørgsmål skal man holde sig fra hv-spørgsmål, da det gør det svært for eleven at byde ind.

Lærer: Skal vi have demokrati i Danmark?

Spørgsmålet her er et ja-nej-spørgsmål, der gør det nemt for eleven at byde ind. Herefter kan læreren følge op med et 'hvorfor?'.

Elev 1: Hjemme hos os bestemmer min far alt.

Lærer: Skal vi så have demokrati i Danmark?

Dette kan lyde irrelevant, men i den dialogiske samtale er der ingen uvelkomne svar. Og det vigtige er ikke, hvad eleverne svarer, men om de kan begrunde det.

I den dialogiske samtale skal læreren aldrig vurdere elevens svar, men indtage en faciliterende rolle og spørge interesseret ind til elevens mellemregninger.

Elev 1: Ja, det er klart – ligesom min far ikke skal bestemme alt. Vi skal have demokrati.

Lærer: Så, hvorfor skal vi have demokrati?

Eleven giver her de mellemregninger, som manglede i første omgang.

Læreren har fået et ja på det første spørgsmål og kan nu følge op med et 'hvorfor?'.

Elev 1: Fordi alle skal have mulighed for at sige, hvad de mener, og være med til at bestemme.

I den dialogiske samtale er målet at træne eleven i at argumentere og formulere sine tanker.

Den dialogiske samtale skal – ud over at træne argumentation – træne eleverne i at lytte til og respondere på hinandens idéer. Derfor er spørgsmål eleverne imellem godt. De uddybende spørgsmål – både fra lærer og elever – må gerne være hv-spørgsmål.

Elev 2: Hvorfor siger du så ikke noget til din far?

Lærer (til elev 1): Har du lyst til at svare på det?

Elev 1: Ja. Jeg har prøvet, men han siger, at en familie ikke er et demokrati. Det er de voksne, der skal bestemme.

Læreren opfanger elevernes interesse for familien som demokrati og laver derfor et 'optag' ved at sende spørgsmålet tilbage til gruppen.

Lærer: Okay, prøv lige at tale med jeres sidekammerat: Skal en familie være et demokrati?

(elever taler sammen)

At opfordre til at tale med sidekammeraten tjener to formål. For det første bliver det nemmere at byde ind, når man har vendt spørgsmålet. Desuden signalerer man, at det har værdi, at eleverne taler sammen.

Lærer: Hvad siger I? Skal en familie være et demokrati?

[klassen taler om det et stykke tid]

Lærer: Lad os nu vende tilbage til det oprindelige spørgsmål: Skal vi have demokrati i Danmark?

Som faciliterende lærer kan man altid forankre samtalen ved at tage den tilbage til det indledende spørgsmål.